

נורא עלילה
הרב מואיז נבון

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וישב (ד)

[לט, א] "ויוסף הורד מצרימה", זש"ה "לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם" (תהלים סו). א"ר יהושע בן קרח אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה את מביאן.

1. בא וראה כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם מיום הראשון ברא מלאך המות. מנין? א"ר ברכיה משום שנאמר "וחושך על פני תהום" (בראשית א) זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות, ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם שנאמר "כי ביום אכלך ממנו מות תמות".

משל למה הדבר דומה? למי שמבקש לגרש את אשתו. כשבקש לילך לביתו כתב גט. נכנס לביתו והגט בידו, מבקש עלילה ליתנו לה, אמר לה "מזגי לי את הכוס שאשתה", מזגה לו, כיון שנטל הכוס מידה אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פשעי, אמר לה צאי מביתי שמזגת לי כוס פשור, אמרה לו: כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור שכתבת הגט והביאתו בידך?!

אף כך אמר אדם לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון ... וכתוב בה (במדבר יט) "זאת התורה אדם כי ימות באהלי". אלולי שהתקנת מוות לבריות היית כותב בה כך? אלא באת לתלות בי את העלילה! הוי **נורא עלילה על בני אדם**.

2. וכן אתה מוצא שא"ל הקדוש ברוך הוא **למשה** (דברים א) "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה וגו'", "איש" זה משה דכתיב (במדבר יב) "והאיש משה ענו". האיש המסויים באנשים, ... וכיון שאמר להם "שמעו נא הפרים" (במדבר כ) א"ל הקדוש ברוך הוא "לכן לא תביאו את הקהל הזה [אל הארץ...]", הוי **נורא עלילה**.

3. וכן הוא אומר **ביוסף** "ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם" ... בשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים, וא"ר יודן: היה הקדוש ברוך הוא מבקש לקיים גזירת "ידע תדע" [פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם], והביא עלילה לכל דברים אלו כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם, הוי "ויוסף הורד מצרימה" אל תקרי הורד אלא "הוריד" את אביו והשבטים למצרים.

א"ר תנחומא: למה הדבר דומה? לפרה שמבקשין ליתן עול בצוארה והיא מונעת העול מן צוארה. מה עשו? נטלו את בנה מאחריה ומשכו אותה לאותו מקום שמבקשין בו לחרוש והיה העגל גועה, שמעה הפרה בנה גועה הלכה שלא בטובתה בשביל בנה.

כך הקדוש ברוך הוא היה מבקש לקיים גזירת "ידוע תדע" והביא עלילה לכל אלו הדברים וירדו למצרים, ופרעו את השטר. לכך נאמר "ויוסף הורד מצרימה", הוי **נורא עלילה** וגו'.

~ אדם ~

בראשית פרק ב - ... (טו) ויקח יקנוק אלהים את האדם וינחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה: (טז) ויצו יקנוק אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל: (יז) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות: ... בראשית פרק ג - ... (ב) ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל: (ג) ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו: (ד) ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמתו: (ה) כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע: (ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשפיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל: (ז) ותפקחנה עיני שניהם ... (כב) ויאמר יקנוק אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח דו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם: ...

קהלת פרק ז, כ-כא - (כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא:

תורה תמימה קהלת ז: כ - מכאן דאפילו צדיקים צריכים כפרה [סנהדרין מ"ו ב']:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

... עבר על עשה ושב - אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר שובו בניי שובבים. עבר על לא תעשה ועשה תשובה - תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם. עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה - תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין, שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, אבל מי שיש **חילול השם בידו** - אין לו כת בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק. אלא כולן תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו.

תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף פו עמוד א

... מיתה לחודה אינה מכפרת אם לא חזר בתשובה אלא צריך שיקבל עונשו בגיהנם כנ"ל ודוק:

~ יוסף ~

בראשית פרק טו - (ז) ויאמר אליו אני יקנוק אשר הוצאתיך מאור פשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה: (ח) ויאמר אדני יקוק במה אדע כי אירשנה: (ט) ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגו'ל: (י) ויקח לו את כל אלה ויבחר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בחר: (יא) ויך העיט על הפגרים וישב אתם אברם: (יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: (יג) ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה: (יד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול:

רש"י ברא' טו ברכוש גדול - בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו) וינצלו את מצרים:

הכתב והקבלה (לך לך) - כל משכיל על כרחו יודה שאין רכוש הממון תכלית המכוון בשעבוד, כי היתרצה איש לסבול תחלה ענוי ועבדות בשביל הרווחת ממון אחריו... ומוכרחים אנו לומר כי "אחת דבר אלקים שתים זו" שמענו, ואף שהדברים כפשוטו, בכל זאת אין ספק כי רכוש נפשי היה תכלית המכוון בשעבוד.

R. Soloveitchik, Reflections I, p.189, 193 - The Egyptian exile and suffering was the "experience which molded the moral quality of the Jewish people for all time." ... "taught the Jew ethical sensitivity, what it truly means to be a Jew. It sought to transform the Jew into a rahaman, one possessing a heightened form of ethical sensitivity and responsiveness."

R. Soloveitchik, Abraham's Journey, p.157 - "resistance, tenacity, and heroic strength."

~ נורא עלילה ~

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פו

... ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר סימון אמר לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת מה עשו לה משכו את בנה לפניו והיתה מהלכת אחריו על כרחה שלא בטובתה, כך היה יעקב **אבינו ראוי לירד למצרים בשלשלאות ובקולרין** אמר הקדוש ברוך הוא בני בכורי ואני מורידו בבזיון, ואם ליתן בלבו של פרעה איני מורידו פומבי אלא הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו על כרחו שלא בטובתו והוריד את השכינה למצרים עמו...

- **מצודת דוד תהלים פרק סו פסוק ה**
נורא עלילה - מעשיו נוראים בעבור בני אדם:
- **מלבי"ם ביאור המילות תהלים פרק סו פסוק ה**
(ה) נורא עלילה. עלילות הם הפעולות ששרשם מכח תכונות מוסריות, ואצל ה' הנפלאות שיעשה ששרשם מפאת תכונת הצדק והמישרים ויתר מדותיו:

~ משה ~

דברים א - ... (כח) אנה אנחנו עלים ... (לד) וישמע יקוק את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: (לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבתים: (לו) זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרש בה ולבניו יען אשר מלא אחרי יקוק: (לז) גם בי התאנף יקוק בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם:

אור החיים דברים א

גם בי התאנף ה' בגללכם וגו'. ... והנכון הוא על פי דבריהם ז"ל (תענית כ"ט א) שאמרו בפסוק (במדבר י"ד א') ויבכו העם בלילה וגו' קבעו בכיה לדורות כי ליל תשעה באב היתה שבו נחרב הבית, ואמרו עוד (סוטה ט' א) שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש לא היה הבית נחרב שאין אומה ולשון נוגעת בו, ואמרו עוד (מדרש תהלים עט) בפסוק **מזמור לאסף אלהים באו גוים וגו' וז"ל קינה מבעי ליה אלא על שהשליך חמתו על עצים ואבנים, מעתה אם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש ולהשליך חמתו עליו לא אפשר כנוזר ויחר אף ה' בשונאי ישראל ויהיה כליונם במקום חורבן הבית, לזה גזר ה' בגזרת המרגלים גם על משה שימות במדבר, והוא אומר גם בי התאנף ה' בגללכם פירוש בגלגול דברים שלכם כי אם לא היה עון המרגלים והיו נכנסים אפשר שהיה נכנס משה עמהם והגם שיבנה בית המקדש אין מיחוש כי לא נתגבר בחינת הרע והיו עומדים בצדקם בארץ, ...**

~ סיכום ~

• אדם: רצון ה' בטבע • יוסף: רצון ה' בהיסטוריה • משה: רצון ה' בהישגי אדם

משנה אבות ג - הכל צפוי והרשות נתונה